

ДОСЛІДЖЕННЯ СПРИЙНЯТТЯ ДЕМОТИВАЦІЇ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ СТУДЕНТАМИ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД МОВИ НАВЧАННЯ

DEMOTIVATION IN EFL LEARNING AND THE MEDIUM OF INSTRUCTION

Стаття присвячена актуальній проблемі дослідження демотивації у вивченні англійської мови як іноземної серед студентів з різними мовами навчання. Зокрема, розкривається сутність таких понять як мотивація та демотивація, аналізуються їхні внутрішні та зовнішні джерела. Основна увага зосереджується на порівняльному аналізі факторів демотивації, з якими стикаються студенти, що навчаються в англомовному та неангломовному середовищах, наприкладі юридичного факультету Сумського національного аграрного університету, де відкрито спеціальність «Міжнародне право» з англійською мовою викладання, та паралельно існує спеціальність «Право» з українською мовою викладання, де англійська є обов'язковим навчальним компонентом. Доводиться, що успіх в оволодінні іноземною мовою залежить від багатьох чинників, серед яких мотивація та демотивація відіграють ключову роль. Висвітлюються результати емпіричного дослідження, проведеного за допомогою анкетування, метою якого було виявлення та порівняння впливу внутрішніх та зовнішніх факторів демотивації на студентів обох груп. На основі аналізу обґрунтовується наявність статистично значущих відмінностей у сприйнятті демотивуючих факторів між студентами з різними мовами навчання. Зазначається також, що хоча мотивація є добре дослідженою сферою, демотивація залишається відносно новою та недостатньо вивченою проблемою, особливо в українському науковому контексті. У дослідженні використано «Теорію самодетермінації» Deci & Ryan, яка розглядає мотивацію через призму внутрішніх та зовнішніх факторів, таких як низька самовпевненість, негативне сприйняття мови, ставлення вчителів, методики викладання, навчальне середовище, контакт з англійською мовою, реакція друзів, підручники, складність правопису та граматики. Результати показали, що деякі фактори, як-от низька самовпевненість, недостатній контакт з мовою, нудні підручники, негативне ставлення до англійської, негативна реакція вчителів та переповнені класи, є спільними для обох груп, тоді як інші, наприклад, вплив граматики та правопису, манера викладання вчителя та реакція одногрупників, більш відчутні для студентів, які навчаються не англійською мовою.

Ключові слова: демотивація, мотивація, вивчення англійської мови як іноземної, мова навчання, внутрішні та зовнішні фактори.

This article is dedicated to the pertinent issue of investigating demotivation in English as a Foreign Language (EFL) learning among students instructed through different mediums of instruction. Specifically, it explores the nature of motivation and demotivation, analyzing their intrinsic and extrinsic sources. The primary focus is a comparative analysis of the demotivating factors encountered by students in English-medium and non-English-medium higher education contexts, exemplified by the Faculty of Law at Sumy National Agrarian University, which offers an "International Law" program with English as the medium of instruction, alongside a "Law" program with Ukrainian as the medium of instruction, where English constitutes a mandatory educational component. It is posited that successful foreign language acquisition is contingent upon a multitude of factors, with motivation and demotivation being of paramount importance. The findings of an empirical study employing questionnaires are presented, aiming to identify and compare the impact of intrinsic and extrinsic demotivating factors on both student cohorts. Based on the analysis, statistically significant differences in the perception of demotivating factors between students of differing instructional mediums are substantiated. It is further observed that while motivation has been extensively researched, demotivation remains a comparatively nascent and under-explored area, particularly within the Ukrainian academic landscape. The study draws upon Deci & Ryan's Self-Determination Theory, which frames motivation through the lens of intrinsic and extrinsic factors, including but not limited to: lack of self-confidence, negative language perception, teacher attitudes, pedagogical methodologies, the classroom environment, English language exposure, peer feedback, textbooks, and the complexities of orthography and grammar. The findings reveal that certain factors, such as limited self-assurance, insufficient language exposure, unengaging textbooks, negative dispositions towards English, adverse teacher feedback, and overcrowded learning spaces, are shared across both groups, while others, including the influence of grammatical and orthographic rules, pedagogical approaches, and peer evaluations, are more acutely experienced by students in non-English-medium programs.

Key words: de-motivation, motivation, learning English as a foreign language (EFL), medium of instruction, intrinsic and extrinsic factors.

УДК 378.14. 811.111
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/79.1.49>

Рідель Т.М.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Сумського національного аграрного
університету

Кириченко Т.О.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Сумського національного аграрного
університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Успіх в оволодінні іноземною мовою різниться від людини до людини і залежить від багатьох факторів. Серед численних факторів, що впливають на оволодіння іноземною мовою, важливе значення мають як мотивація, так і демотивація. Дане дослідження було спрямоване на вивчення того, як фактори демотивації, впливають на результати

навчання студентів, які отримують освіту англійською мовою, та на тих, для яких англійська мова не є основною мовою навчання. На юридичному факультеті Сумського національного аграрного університету відкрито спеціальність 293 «Міжнародне право» з англійською мовою викладання. Паралельно з цим, на спеціальності 081 «Право» мова викладання – українська з обов'язковим вивченням

англійської мови, як одного з освітніх компонентів. Фактор демотивації суттєво впливає на результативність навчання. Загальним спостереженням є те, що під час оволодіння іноземною мовою студенти, які вивчають англійську як іноземну, часто стикаються з численними ускладненнями, що призводять до втрати мотивації у навчанні. Отже, дослідження демотивації є важливим, оскільки вона може бути однією з головних причин невдач у вивченні мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Мотивація в загальному сенсі визначається як позитивне ставлення, що сприяє досягненню індивідом поставлених цілей. Вона розглядається як неінтелектуальний аспект, що стимулює готовність, прагнення, зацікавленість та позитивні емоції від процесу навчання та діяльності. Питанням впливу мотивації на оволодіння іноземною мовою та факторам, що її підсилюють, присвячено значну кількість досліджень. У цьому розділі буде проаналізовано деякі вагомні праці в цій сфері та їхній вплив на процес вивчення мови.

Науковці та дослідники з різних країн світу здійснювали дослідження, присвячені мотивації у процесі оволодіння іноземною мовою та факторам, що її стимулюють. Відповідно до Mufta & Galea, мотивація є складним концептом, що має психосоматичну природу, відображаючи взаємодію між психікою та фізичним станом [8]. Dörnyei підкреслював важливість мотивації у вивченні англійської мови, визначаючи її як ключове джерело успіху в оволодінні іноземною мовою. Автор зазначає, що мотивація складається з багатьох компонентів, варіативних залежно від різних рівнів, таких як рівень учня, рівень навчальної ситуації та рівень мови [3].

Демотивація є відносно новою і все ще недостатньо дослідженою областю у сфері оволодіння іноземною мовою. Хоча мотивація, як правило, розглядається як позитивний фактор у вивченні мови, демотивація чинить негативний вплив на успіх в оволодінні мовою. На відміну від мотиваційних факторів, демотивуючі фактори мають іншу природу. Демотивація визначається як вплив конкретних зовнішніх чинників, які послаблюють або руйнують мотиваційну основу поведінкового наміру або вже розпочатої діяльності. Інакше кажучи, демотивація є негативною протилежністю мотивації [4]. Такої ж думки дотримуються і інші науковці, такі як Yan [10] та Hu [5].

У дослідженні, проведеному Ushioda за участю 20 студентів з Франції, було ідентифіковано низку факторів демотивації. Авторка дійшла висновку, що негативні аспекти навчального середовища, зокрема методика викладання та навчальні завдання, мають більший демотивуючий вплив, ніж особисті або внутрішні чинники, як-от низька успішність та недостатня самовпевненість [9].

У дослідженні Kęblaw, присвяченому факторам демотивації серед арабських студентів, було

виокремлено дві категорії демотивуючих чинників, що корелюють відповідно з діяльністю викладачів та особистісними характеристиками студентів. До цих категорій належать: 1) стиль викладання, тобто методи, які використовує викладач у навчальному процесі, та 2) особистісні риси студентів, що відображаються в їхній поведінці в аудиторії. Окрім того, студентами, що вивчають англійську як іноземну, було зазначено інші фактори демотивації, такі як навчальні матеріали та система оцінювання [6].

Серед вітчизняних дослідників процесу мотивації можна виділити С.С. Занюк, В.В. Ревенка, В.Л. Гулеватого, Л.П. Вайлупову, І.В. Щелкунову-Іванченко та ін. А от проблематика демотивуючих факторів українськими науковцями описана недостатньо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукової літератури свідчить про недостатнє теоретичне обґрунтування наявності та відмінностей між демотивуючими факторами при вивченні іноземної мови студентами в залежності від мови викладання у ЗВО, а також їх вплив на результати навчання.

Мета статті. За мету було поставлено виявити, описати та проаналізувати внутрішні та зовнішні фактори та дослідити і порівняти їхній вплив на процес демотивації та на результати навчання студентів, які отримують освіту англійською мовою, та на студентів, для яких англійська мова не є основною мовою навчання.

Виклад основного матеріалу. Це дослідження базується на відомій макротеорії – «Теорії самодетермінації» Deci & Ryan, яка пояснює мотивацію та розвиток особистості через призму внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на соціальну поведінку людини. Ця теорія також досліджує рівень та різні види мотивації, які спостерігаються у студентів [2].

Теорія самодетермінації розмежовує автономну та контрольовану мотивацію. Під автономією розуміється самоврядування або регулювання власної діяльності, тоді як внутрішня мотивація, що є різновидом автономної мотивації, передбачає виконання діяльності з метою отримання задоволення від самого процесу. Натомість, контрольована мотивація зумовлює виконання дій під впливом зовнішнього примусу або тиску.

Внутрішня та зовнішня мотивації є суттєвими компонентами теорії самодетермінації.

Внутрішня мотивація, або іншими словами, внутрішнє спонукання, зумовлена внутрішніми чинниками та базується на особистій волі індивіда. Цей вид мотивації відіграє важливу роль у стимулюванні особистості до діяльності або ж, навпаки, може гальмувати її; вона є природним джерелом пізнання. Внутрішня мотивація виступає каталізатором розвитку творчого потенціалу та забезпечення якісного навчання.

На противагу цьому, зовнішня мотивація зумовлена зовнішніми чинниками, що відіграють суттєву роль у стимулюванні навчальної діяльності. Зовнішня мотивація передбачає виконання діяльності або завдання з метою досягнення конкретних результатів і не пов'язана з отриманням задоволення від самого процесу. На відміну від внутрішньої мотивації, що має природний характер, зовнішня мотивація є більш інструментальною, оскільки вплив певних зовнішніх факторів може створювати перепони для особистісного розвитку та досягнення поставлених цілей.

У цьому дослідженні проаналізовано внутрішні та зовнішні фактори та їхній вплив на процес мотивації студентів. Внутрішні та зовнішні джерела мотивації були визначені як змінні, вплив яких на мотивацію студентів, що вивчають англійську як іноземну, став предметом дослідження.

У цьому дослідженні було застосовано кількісний метод. Предметом дослідження були фактори демотивації, що впливають на студентів, які навчаються в англомовних та неангломовних середовищах. З метою ідентифікації факторів, що спричиняють демотивацію студентів, було адаптовано опитувальник, розроблений Ali Al-Khairy [1]. Для дослідження було сформовано дві вибірки по десять осіб: одна група складалася зі студентів, що навчаються в англомовному середовищі, інша – з тих, хто навчається не англійською мовою. Серед учасників було розповсюджено опитувальник, що містив 10 питань закритого типу. Загалом було проаналізовано 20 анкет. У дослідженні використовувалася 5-бальна шкала Лікерта [7]. Респондентам пропонувалося визначити ступінь своєї згоди, обравши один із п'яти варіантів відповіді.

Аналіз отриманих даних проводився з використанням кількісних методів шляхом порівняння відповідей студентів, що навчаються в англомовному та неангломовному середовищах. В результаті дослідження було отримано інформацію про фактори демотивації для обох груп, що дозволило досягти поставлених цілей. У таблицях, що наведені нижче, відображено результати відповідей на всі десять питань, отримані від обох досліджуваних груп.

Таблиця 1

Питання 1. Викладачі англійської мови не використовують англійську мову постійно під час занять.					
Категорії	Повністю не згоден	Не згоден	Нейтральна позиція	Згоден	Цілком згоден
З англійською мовою викладання	10%	20%	0%	70%	0%
З українською мовою викладання	20%	10%	10%	20%	40%

Вищезазначене твердження корелює із зовнішнім джерелом мотивації та незалежною змінною, представленою стилем викладання викладача. Результати дослідження засвідчили, що близько 60% студентів, які навчаються в неангломовному середовищі, висловили стійке переконання в тому, що викладачі англійської мови не використовують англійську мову постійно під час занять. Аналіз відповідей студентів, що навчаються як в англомовному, так і в неангломовному середовищах, демонструє, що обидві групи відчувають демотивацію внаслідок непостійного використання англійської мови викладачами на заняттях.

Таблиця 2

Питання 2. Я відчуваю труднощі у сприйнятті, коли викладачі говорять англійською дуже швидко на занятті.					
Категорії	Повністю не згоден	Не згоден	Нейтральна позиція	Згоден	Цілком згоден
З англійською мовою викладання	40%	10%	20%	30%	0%
З українською мовою викладання	20%	10%	10%	20%	40%

Друге питання анкети стосувалося стилю викладання, який виступає як зовнішній фактор демотивації. Результати дослідження засвідчили, що близько 60% студентів, які навчаються в неангломовному середовищі, відчували дискомфорт та втрату мотивації внаслідок манери викладання викладачів. Аналіз даних свідчить про те, що стиль мовлення викладачів негативно впливав на студентів, для яких англійська мова не є мовою навчання, тоді як більшість студентів, що навчаються в англомовному середовищі, не відчували подібних труднощів під час занять.

Таблиця 3

Питання 3. Я відчуваю дискомфорт у переповненій аудиторії на заняттях з англійської мови.					
Категорії	Повністю не згоден	Не згоден	Нейтральна позиція	Згоден	Цілком згоден
З англійською мовою викладання	10%	10%	10%	40%	30%
З українською мовою викладання	0%	0%	30%	30%	40%

Таблиця 3 містить результати, отримані за третім питанням опитувальника, що стосувалося умов навчального середовища. Аудиторія є зовнішнім фактором, який може суттєво впливати на рівень демотивації студентів. Результати дослідження

засвідчили, що близько 70% студентів, які навчаються в англomовному середовищі, висловили згоду з даним твердженням. Близько 70% студентів, які навчаються в неанглomовному середовищі, також оцінюють умови в аудиторії як незадовільні. Результати дослідження свідчать про те, що переповненість навчальних приміщень, що розглядається як незалежна змінна, негативно впливає на обидві групи студентів.

Таблиця 4

Питання 4. Викладач гнівається, коли я спілкуюся з помилками.					
Категорії	Повністю не згоден	Не згоден	Нейтральна позиція	Згоден	Цілом згоден
З англійською мовою викладання	10%	10%	10%	40%	30%
З українською мовою викладання	10%	20%	10%	30%	30%

Четверте питання стосується зовнішнього джерела демотивації, яким є поведінка викладача. Кінцеві результати дослідження свідчать про те, що обидві групи відчували демотивацію внаслідок впливу цієї незалежної змінної, а саме негативної реакції викладачів.

Таблиця 5

Питання 5. Мої однокласники починають сміятися щоразу, як я говорю англійською.					
Категорії	Повністю не згоден	Не згоден	Нейтральна позиція	Згоден	Цілом згоден
З англійською мовою викладання	30%	40%	20%	0%	10%
З українською мовою викладання	20%	0%	30%	20%	30%

П'яте питання стосується зовнішнього джерела демотивації, яким є негативна реакція оточення. Отримані дані свідчать про те, що поведінка однокласників є демотивуючим чинником для більшості студентів, що навчаються в неанглomовному середовищі. Водночас, підсумки дослідження вказують на відсутність демотивуючого впливу з боку однолітків на студентів, які навчаються в групах з англійською мовою викладання.

Шосте питання анкети стосується низької самовпевненості студентів, яка є внутрішнім джерелом демотивації та залежною змінною. Підсумкові результати свідчать про те, що обидві групи студентів відчували демотивацію внаслідок впливу цього внутрішнього фактора демотивації, а саме недостатньої самовпевненості.

Таблиця 6

Питання 6. Я не почуваюся впевнено, коли говорю англійською в аудиторії.					
Категорії	Повністю не згоден	Не згоден	Нейтральна позиція	Згоден	Цілом згоден
З англійською мовою викладання	10%	10%	20%	30%	30%
З українською мовою викладання	10%	10%	20%	30%	30%

Таблиця 7

Питання 7. Англійська для мене не така важлива, як інші предмети.					
Категорії	Повністю не згоден	Не згоден	Нейтральна позиція	Згоден	Цілом згоден
З англійською мовою викладання	60%	20%	10%	10%	0%
З українською мовою викладання	40%	30%	10%	10%	10%

Сьоме питання стосується внутрішнього джерела демотивації, яким є негативне ставлення студентів до англійської мови. Отримані дані свідчать про те, що більшість студентів, які навчаються в неанглomовному середовищі (70%), визнають важливість англійської мови для себе. Підсумкові результати дослідження демонструють, що жодна з досліджуваних груп не відчувала демотивації у процесі вивчення англійської мови внаслідок дії цього внутрішнього фактора, який також виступає як залежна змінна.

Таблиця 8

Питання 8. Відсутність достатньої практики англійської мови мене демотивує.					
Категорії	Повністю не згоден	Не згоден	Нейтральна позиція	Згоден	Цілом згоден
З англійською мовою викладання	30%	0%	20%	10%	40%
З українською мовою викладання	30%	10%	10%	20%	30%

Восьме питання анкети, яке стосується рівня контакту з англійською мовою, розглядається як зовнішнє джерело, що сприяє демотивації. Підсумкові результати аналізу цієї незалежної змінної (контакт з мовою) вказують на те, що обидві групи студентів відчували демотивацію через брак належного контакту з англійською мовою.

Таблиця 9

Питання 9. Я втрачаю інтерес до вивчення англійської через нудні та занадто об'ємні підручники.					
Категорії	Повністю не згоден	Не згоден	Нейтральна позиція	Згоден	Цілком згоден
З англійською мовою викладання	60%	20%	10%	10%	0%
З українською мовою викладання	40%	30%	20%	10%	0%

Дев'яте питання стосувалося впливу навчальних матеріалів, що є зовнішнім джерелом мотивації. Підсумкові результати аналізу цієї незалежної змінної свідчать про те, що обидві групи студентів не висловили негативного ставлення до своїх навчальних матеріалів та не відчували демотивації, зумовленої цим фактором.

Таблиця 10

Питання 10. Я відчуваю труднощі у вивченні англійської мови через складні граматичні правила та складний правопис.					
Категорії	Повністю не згоден	Не згоден	Нейтральна позиція	Згоден	Цілком згоден
З англійською мовою викладання	40%	30%	20%	0%	10%
З українською мовою викладання	0%	20%	10%	30%	40%

Пункт 10 анкети присвячений зовнішньому фактору демотивації, а саме правилам мови. Підсумкові результати свідчать про те, що для студентів, які навчаються в англомовному середовищі, орфографія та граматики, що розглядаються як незалежні змінні, зазвичай не становлять значних труднощів, натомість для студентів, які навчаються в неангломовному середовищі, ці аспекти виступають факторами демотивації.

Висновки. Метою цього дослідження було виявлення статистично значущих відмінностей у факторах, що спричиняють демотивацію у студентів, які навчаються в групах з англійською мовою викладання та українською. Теоретичною основою дослідження слугувала теорія, що розглядає внутрішні та зовнішні джерела мотивації та їхню роль у соціальному розвитку та поведінці людини. Зазначена теорія фокусується на внутрішніх та зовнішніх факторах, які було інтегровано в дане дослідження з метою аналізу їхнього впливу на навчальний процес студентів з різними мовами навчання. Досліджувані внутрішні фактори включали недостатню самовпевненість та

негативне сприйняття мови, тоді як до зовнішніх факторів належали ставлення викладачів, методи викладання, умови навчального середовища, рівень контакту з англійською мовою, негативна реакція однолітків, навчальні матеріали (підручники), а також складність орфографії та граматики.

У рамках даного дослідження було проаналізовано наступні фактори: методика викладання, стиль мовлення та негативне ставлення викладача, умови навчального середовища, навчальні матеріали (підручники), орфографія та граматики, реакція однолітків, негативне сприйняття англійської мови та недостатній рівень контакту з нею. Результати дослідження засвідчили, що недостатня самовпевненість, обмежений контакт з англійською мовою, надмірно об'ємні та нудні підручники, негативне ставлення студентів до англійської мови, негативна реакція викладачів та переповненість навчальних аудиторій є спільними факторами, що спричиняють демотивацію як у студентів, які навчаються в англомовних, так і в неангломовних середовищах.

Результати дослідження також висвітлили той факт, що студенти, які навчаються в неангломовному середовищі, ідентифікували мінімальне використання англійської мови викладачами під час занять, їхню манеру викладання та негативне ставлення, граматичні та орфографічні аспекти, а також негативну реакцію з боку однолітків як основні чинники, що негативно впливали на ефективність їхнього навчання англійської мови. На противагу цьому, студенти, що навчаються в групах з англійською мовою викладання, не вважали манеру викладання, орфографію, граматику та реакцію однолітків факторами, що демотивують у процесі вивчення англійської мови.

Отже, можна констатувати наявність розбіжностей у поглядах щодо факторів демотивації між студентами, які навчаються в англомовних та неангломовних середовищах, у контексті вивчення англійської мови як іноземної.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Al-Khairy M. A. Saudi English-major undergraduates' academic writing problems: A Taif university perspective. *English Language Teaching*. 2013. Vol. 6, № 6. P. 1–12. DOI:10.5539/elt.v6n6p1.
2. Deci E. L., Ryan R. M. *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York, NY: Plenum Press, 1985. 370 p. DOI:10.1007/978-1-4899-2271-7.
3. Dörnyei Z. Motivation and motivating in the foreign language classroom. *The Modern Language Journal*. 1994. Vol. 78, № 3. P. 273–284. URL: https://scholar.google.com/scholar?as_q=Motivation+and+motivating+in+the+foreign+language+classroom (Last accessed: 12.01.2025).

4. Dörnyei Z., Ushioda E. Teaching and researching motivation. *Applied linguistics in action*. Pearson Education Limited, 2011. 345 p. URL: https://ia801206.us.archive.org/31/items/ilhem_20151031_1015/%5BZolt%C3%A1n_D%C3%B6rnyei%2C_Ema_Ushioda%5D_Teaching_and_Resea.pdf (Last accessed: 14.01.2025).
5. Hu R. J. S. The relationship between demotivation and EFL learners' English language proficiency. *English Language Teaching*. 2011. Vol. 4, № 4. 88 p. DOI:10.5539/elt.v4n4p88.
6. Keblawi F. Demotivation among Arab learners of English as a foreign language. *Second International Online Conference on Second and Foreign Language Teaching and Research: Conference proceedings*, September. 2005. P. 16–18. URL: <http://www.readingmatrix.com/onlineconference/proceedings2005.html> (Last accessed: 16.01.2025).
7. Likert R. A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*. 1932. Vol. 22, № 140. 55 p. URL: https://legacy.voteview.com/pdf/Likert_1932.pdf (Last accessed: 18.01.2025)
8. Mufta M., Galea S. R. Language learning motivation among Malaysian pre-university students. *English Language Teaching*. 2013. Vol. 6, № 3. P. 92–103. URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1076840> (Last accessed: 16.01.2025).
9. Ushioda E. Effective motivational thinking: A cognitive theoretical approach to the study of language learning motivation. In: Alcón Soler E. and Codina Espurz V., (eds.) *Current issues in English language methodology*. Castelló de la Plana, Spain: Publicacions de la Universitat Jaume I, 1998. P. 77–89.
10. Yan H. Student and teacher de-motivation in SLA. *Asian Social Science*. 2009. Vol. 5, № 1. P. 109. DOI:10.5539/ass.v5n1p109.